

เรณู วิชาศิลป์

คำนำ

ลักษณะการบันทึกประวัติศาสตร์ของไทยใหญ่ในภาพรวมมีลักษณะหลากหลาย มีทั้งแนวคิดตามความเชื่อแบบพื้นเมืองเดิม แนวคิดที่ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ เช่นเดียวกับงานเขียนทางประวัติศาสตร์ของล้านนา และพม่า เอกสารประวัติศาสตร์ของไทยใหญ่มีลักษณะเป็นวรรณกรรมยิ่งกว่าเป็นหลักฐานการบันทึกประวัติศาสตร์ ดังนั้นบทความฉบับนี้จะเป็นการพิจารณาลักษณะงานเขียนประวัติศาสตร์ในเชิงวรรณกรรม

ต้นฉบับวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของไทยใหญ่ถูกบันทึกลงใน ‘เจ้าสา’ หรือ กระดาษสา มีทั้งรูปเล่มเป็นพับ และสมุดเย็บหัว เขียนด้วยอักษรไทใหญ่

เอกสารที่นำมาเป็นกรณีศึกษาครั้งนี้มี 4 ฉบับ เป็นฉบับที่คัดลอกมา คือ

1. *พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่ (สว.1)* รูปแบบการเขียนเป็นร้อยแก้ว เป็นฉบับที่ศาสตราจารย์ ดร.คุณบรรจบ พันธุเมธาคัดลอกมาจากเอกสารในหอคำของเจ้าฟ้าเมืองใหญ่ (Moeng Yai) เขียนด้วยอักษรและอักษรวิธีแบบใหม่ (ลือใหม่) แต่ยังไม่ค่อยถูกต้อง เพราะเพิ่งจะเริ่มมีการใช้อักษรวิธีแบบใหม่ในภาษาไทใหญ่ ดังนั้นการเขียนจึงลึกลับกันอยู่ ส่วนเนื้อหาทั้งหมดที่เป็นตำนานและประวัติศาสตร์

* ขอขอบคุณ อาจารย์ U Sai Aung Tun อาจารย์ชายซิ่น คำแดงยอดไต ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อบทความนี้อย่างยิ่ง และขอขอบคุณมูลนิธิโตโยต้า ที่ให้ทุนสนับสนุนการปริวรรต-แปล ‘พื้นเมืองแสนหวี’ ฉบับหอคำเมืองใหญ่

2. **พื้นเมืองสี่ป้อ (สป.1)** เป็นเอกสารคัดลอกภายหลัง ต้นฉบับเก่าๆหายไปเกือบหมดเนื่องจากเป็นช่วงสงคราม ญี่ปุ่นเข้ามา บ้านเรือนถูกระเบิดพังพินาศ เอกสารเหลืออยู่ชุดเดียว กระดาษขาดเปื่อยแล้ว ลุงจองตะกำเมียวห่วนคอยหลวง (ลุงอูมู) เป็นผู้คัดลอก เขียนด้วยอักษรวิธีแบบใหม่หรือลึกลงใหม่ รูปแบบการเขียนเป็นร้อยแก้ว มีเนื้อความเกี่ยวกับลำดับเจ้าฟ้า และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละสมัย

3. **พื้นเมืองอุงป่อง (สี่ป้อ) ตอนที่ 1 (สป.2)** เป็นร้อยกรอง ต้นฉบับเดิมแต่งโดย จะเรคำทุน เขียนด้วยคำประพันธ์ที่เรียกว่า ‘ความสองกั้ว’ (ความสองเกลียว) แต่ต่อมากงกะลินทะ ครูหมอลวงคนหนึ่งในเมืองสี่ป้อ ได้เขียนขึ้นใหม่เป็น ‘ความสามกั้วเคอ’ (ความสามเกลียวเคือ) เมื่อพ.ศ.2544 นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ได้ปรับให้เป็นภาษาเขียนแบบใหม่ (ลึกลงใหม่) เพื่อสะดวกแก่การอ่านให้เข้าใจได้ มีเนื้อหาตั้งแต่โลกถูกทำลาย การสร้างโลกขึ้นใหม่ และมีเชื้อสายซากของสัตว์หนึ่งมาตั้งเมืองในดินแดนที่เป็น ‘เมิงไต’ ปัจจุบันนี้ เอกสารฉบับนี้มีเรื่องราวดำเนินไปจนถึงการสร้างเมืองสี่ป้อ เท่านั้น

4. **พื้นเมืองแสนหวี (ประวัติขุนสว่างต้นสูง) (สว.2)** เป็นเอกสารที่คัดลอกขึ้นใหม่ คือคัดตามต้นฉบับเดิมซึ่งเป็นอักษรวิธีแบบเก่า (ลึกลงเก่า) ตามที่ผู้ศรัทธาในพุทธศาสนาซึ่งเป็นเชื้อสายของขุนสว่างต้นสูงว่าจ้างจะเรให้คัดลอก เขียนเป็นร้อยกรอง ‘ความสามกั้ว’ (ความสามเกลียว) เนื้อหาเป็นการขอพระเกียรติขุนสว่างต้นสูง หรือ พระเจ้าทศธรรมราชานิกโรธามังช่อง เจ้าฟ้าผู้มีชื่อเสียงองค์หนึ่งของแสนหวี ในช่วงก่อนอังกฤษเข้ามาปกครองไทใหญ่ มีเหตุการณ์ทั้งเรื่องของการเมือง การสงคราม และศาสนา

ลักษณะวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของไทยใหญ่

วรรณกรรมประวัติศาสตร์ของไทยใหญ่ มีองค์ประกอบดังนี้

1. รูปแบบการเขียน

ในเอกสารที่นำมาศึกษาทั้ง 4 ฉบับนั้น สว.1 และ สป.1 เขียนเป็นร้อยแก้ว มีลักษณะการใช้ภาษาในเชิงวรรณศิลป์ แต่ สว.2 และ สป.2 เขียนเป็นร้อยกรองประเภท ‘ความสามกั้วเคอ’ หรือ ‘ความสามเกลียวเครือ’ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว

การประพันธ์ ‘ความสามเกลียวเครือ’ มีลักษณะเหมือนการพันเชือก 3 เกลียว คือมีเชือกหลัก 1 เส้น เรียกว่า ‘ฝาดั้ง’ หรือ ‘ข้อดั่ง’ เป็นเกลียวที่ 1 แล้วมี ‘ฝาลอบ’ หรือ ‘ข้อลอบ’ อีก 2 เส้น มาพันเข้าด้วยกัน มีคำที่ต้องสัมผัสกัน 3 แห่ง อย่างนี้เรียกว่า ‘สามเกลียวขาด’ หากว่าในวรรคสุดท้ายมีคำที่ส่งไปสัมผัสกับคำในบทต่อไป และพัน ‘ฝาดั้ง’ กับ ‘ฝาลอบ’ เข้าด้วยกันอีกต่อไปเรื่อยๆ ไม่ให้ขาดตอนเรียกว่า ‘สามเกลียวเครือ’ ในแต่ละเกลียวจะมีสัมผัสในแบบต่างๆ ซึ่งมีชื่อเรียกตามลีลาของมัน เช่น งูเลื้อน (งูเลื้อย) เขียดจ็อก (เขียดกระโดด) เสือแหวน (เสือทะยาน) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เกลียวที่ 1 จึงว่า ค่อยเป็น รื่นรื่น ชื่นปาง หลิมขวาง ทีปา
 พุรهما หารินทกาน ผ่านเฮ็ด เจ็ดควาก จัก (จักร) จุ่ง
 สิบลาย หกฟุ้ง (ภูมิ) โสพสะ แต่มุ่ยออก ดินล่าย
 เป็นจิ่ง ทั้งแสง แท้แล้ว

เกลียวที่ 2 ดิดู ปู่เพียง เวียงโหลง สางปลง ซอมอ
 มุยงตอ กุ่นขวา ดินหนา ตะซง อะลองพระ
 แคมา ปกปัก หลักใบ ทีคำ วันยาม

เกล้าขวที่ 3
 หล่ำนแพรแดง แอนค้ำ จั้งว่า กุ๋นมุ่ยัด แท้แล้ว
 จั้งว่า ฤาเป็น ดิยอ อออาม หลวงหลวง หล่มกลาง
 ปู่เพียง เอ็ดเวียง สิบหก ปักหอ นานค้ำ ทิง่า จ้องไรแสง จั้งโต่งนั้น

ต่อเครือ
 เจ้าเป็น เมย์ถอด ดินมุ่ยัด ปราสาท ปกถ่อง อ่องฉ่า
 มหา สัมมะตำ แต่จั้ง พวาส่ง เป็นเจ้า จอมเมือง แท้แล้ว

∧ สัมผัสลีลา ฐเลื่อน
 ┌─┐ สัมผัสลีลา เขียดจ็อก

(พื้นเมืองอุ่งป่อง หน้า 25)

2.เนื้อหา

มี 2 ส่วน คือ

2.1 ส่วนต้น ในแต่ละฉบับมีลักษณะเหมือนกัน และต่างกัน ดังต่อไปนี้

2.1.1. คาถาบาลี

เขียนไว้เป็นอันดับแรก อยู่กลางหน้ากระดาษ เขียนด้วยอักษรไทใหญ่และอักษรพม่า ทั้ง 4 ฉบับต่างก็เริ่มต้นด้วยคาถาบาลีกล่าววนมัสการพระรัตนตรัยเป็นส่วนใหญ่

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมนฺมา สมฺพุทฺทสฺส เขยฺยตุ สพุพฺมงฺคฺลํ (สป.1)

เขยฺยตุ สพุพฺมงฺคฺลํ (สว.1)

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมนฺมา สมฺพุทฺทสฺส ติสฺรณํ พุทฺธํ ฌมฺมํ สงฺฆํ นมามิ รตนฺตุยํ ทานํ
 อาทิง กตฺวา สมนฺมาสมฺโพธิ อวิกโต ฯลฯ (สว.2)

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมนฺมา สมฺพุทฺทสฺส ติสฺรณํ อหํ วนฺทามิ
 ยอตัว วางหัว คุบไหว้ พระเป็นเจ้าข้า (สป.2)

2.1.2. ตำนาน ‘การล้างโลก’ และ ‘การสร้างโลก’

ในส่วนนี้มีบันทึกไว้เฉพาะในพื้นที่เมืองแสนหวิ ฉบับหอคำเมืองใหญ่ (สว.1) แลพื้นเมืองอุงป่อง (สี่ป้อ – สป.2) เท่านั้น กล่าวถึงตำนานการสร้างโลกหลังจาก วายไฟ วายน้ำ วายลมแล้ว แต่ไม่ได้กล่าวรายละเอียดตอนโลกถูกทำลาย ต่อมา เกิดกอน้ำ ก่อดิน ก่อหิน ก่อผา ก่อบ้าน ก่อเมือง คอยเสาเมือง (เขาพระสุเมรุ) ก่อราก เกิดแม่น้ำ 505 สาย ขุนนาง (พรหม) ลงมาสร้างจักรวาล โดยสร้างคอยเสาเมือง (เขาพระสุเมรุ) สร้างภูเขาสัตตบริภัณฑ์ แม่น้ำทั้ง 7 สาย (แม่น้ำสีทันดร) สร้างทวีปทั้งสี่ สร้างดาวนักษัตรฤกษ์ สร้างตะวัน เดือน

ใน สป.2 พรรณนาถึงการล้างโลกโดยละเอียด ตั้งแต่ไฟไหม้ลุ่มฟ้า (โลก) แล้วฝนตกลงมาจนกระทั่งน้ำท่วมถึง ‘เมืองสูงชั้นตติยะ’ (พรหมชั้นสาม) ทวีปทั้งสี่ตกลงม คอยเสาเมืองหักโค่น เมื่อลมพัดมาจนน้ำแห้งงวดไป เกิดเมืองสูงอันงดงามเหมือนเดิม หลังจากนั้นแสนปี ‘ขุนนางเจ้าเก่าปู่’ ก็สร้างจักรวาล สร้างทวีปทั้งสี่ บอกลักษณะของชมพูทวีปว่าเหมือน ‘หัวลื้อ รถจักร’

ตำนานเกี่ยวกับ โลกประลัยและการเกิดโลกนี้ไทยใหญ่น่าจะรับมาจากคัมภีร์พุทธศาสนา (อัครัญญสูตร) ผ่านมาทางพม่า เพราะใช้ภาษาพม่าเป็นจำนวนมาก

สว.2 ขึ้นต้นด้วยการบูชาพระรัตนตรัยแล้วกล่าวถึงการบำเพ็ญทศบารมีของพระพุทธเจ้า รวมทั้งข้อธรรมะต่างๆ ส่วนใน สป.1 กล่าวถึงเชื้อสายศากยวงศ์ ทั้งสองฉบับนี้ ไม่กล่าวถึงเรื่องทำลายโลก สร้างโลกเลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สป.1 คัดลอกจากต้นฉบับที่ไม่มีเรื่องเหล่านี้ หรือไม่ก็คัดลอกในสมัยหลัง ซึ่งผู้เขียนใช้รูปแบบการเขียนงานประวัติศาสตร์แบบพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ คืออ้างอิงกับประวัติพุทธศาสนา

2.1.3. ปู่สังฆะสี ย่าสังฆะสา และกำเนิดคน

มีเพียง เอกสารสว.1 เท่านั้นที่กล่าวถึง ปู่สังฆะสี ย่าสังฆะสา มนุษย์คู่แรกของโลก ฉบับอื่นไม่ได้กล่าวถึง แต่สว.1 ก็ไม่บอกรายละเอียดอะไรนอกจากเขียนไว้ว่า ปู่สังฆะสี ย่าสังฆะสา ลงมาเฝ้าคนเมืองคน เรื่องปู่ย่า คู่นี้ เป็นเรื่องที่รู้จักกันดีในหมู่ชาวไทยวน (ล้านนา) ไทลื้อ ไทจีน ซึ่งเรียกกันว่า ‘ปู่สังฆะสา ย่าสังฆะสี’ บ้าง ‘ปู่สังฆะสา ย่าสังฆะสี’ บ้าง ‘นปู่โคยะสังฆะสี อิตถิโคยะสังฆะสี’¹ บ้าง

เมื่อสอบถามเรื่องนี้จากคนไทใหญ่ และนักประวัติศาสตร์ชาวไทใหญ่ ต่างก็บอกว่าเมื่อเด็กๆเคยได้ยินเรื่องนี้ เป็นเพียงแต่เรื่องเล่า ไม่พบว่ามีเอกสารฉบับใดกล่าวรายละเอียดไว้ เข้าใจว่าเรื่องนี้คงจะเลือนๆไปจากความทรงจำของชาวไทใหญ่แล้ว

เมื่อกล่าวถึงปู่สังฆะสี ย่าสังฆะสาแล้วก็บอกถึงที่มาของพลเมืองว่า สางหลวงแก้วปู่ ลงมาเมืองคนเพื่อ ‘หว่านพันธุ์ข้าว’²

ทั้งสว.1และสป.2 ไม่ได้กล่าวถึงเทวดาลงมากินจวนดินแล้วกลับขึ้นฟ้าไม่ได้ จนต้องกลายเป็นมนุษย์

2.1.4. กำเนิดเมือง และกำเนิดผู้ปกครอง

กำเนิดเมืองไทใหญ่นั้น สว.1 บันทึกว่า เมื่อ ‘สางหลวงแก้วปู่’ ลงมาเมืองคน และหว่านพันธุ์ข้าว แล้ว ตั้งเมืองขึ้น 2,000 เมือง เมืองกัมโพชอีก 16 เมือง แบ่งกันไปนั่งหอ แสง หอคำ เป็นเอกราช ประเทศราช และติปังคราช³

¹ อ่านรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ใน ตำนานต้นฝัไทย และปฐมมฤตมุณี

² พันธุ์ข้าว คือพวกที่ไม่ใช่ไท ตามปกคิชาวไทใหญ่เรียกคนเผ่าอื่นว่า ‘ข้า’

³ ได้สอบถามนักวิชาการทั้งไทย พม่า และไทใหญ่หลายท่าน เกี่ยวกับความหมายของติปังคราช แต่ยังไม่อาจหาคำตอบได้

สป.2 กล่าวว่า ขุนสาง (พรหม) สร้าง ‘สิบหกหอแสง สามเหิงหอคำ’ คือสร้างเมืองใหญ่ขึ้น 16 เมือง และเมืองเล็กอีก 3,000 เมือง ขึ้นมา แล้วมีผู้ปกครอง เป็นมหาสมมตราช (เป็นเจ้าของเมือง) มหาเอกราช และราชา⁴

ผู้ปกครององค์แรกคือ พระโพธิสัตว์ (อะลองพระ) ผู้ประเสริฐ มา ปกปัก หลักใบที่ (รัม) คำ ปกครองคนทั้งหลาย สิบเชื้อสายต่อกันมาไม่ขาดจนกระทั่งถึงสมัยของ โว้ง (เต้) สีทาด (จักรพรรดิสิทิตตะ) รวมทั้งสิ้น 334,569 องค์⁵

เมืองแรกของไทนั้นตั้งขึ้นตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้า ‘ก้อกคะสาน’ (กุ๊กกันท์) ชื่อว่าเมือง ‘ซางสันห้า’ (เมืองป่าไม้ซางอันตั้งอยู่เหนือสันคอยป่าผักห้า) ครั้นมาถึงสมัยพระพุทธเจ้า ‘กอนะกุง’ (โกนาคนัน) เรียกชื่อว่า เมือง ‘ใสสาน’ (เมืองอันทอผ้าอันมีสีขึ้นเร็วใสดี) และต่อมาถึงสมัยพระพุทธเจ้า ‘กัสสปะ’ เรียกชื่อว่า ‘ซางคอย’ (ป่าไม้ซางที่คอย) ถึงสมัยพระพุทธเจ้า ‘ก้อตะหมา’ จึงเรียกชื่อว่าเมือง ‘ท่ากอง’ (ทำน้ำที่มีของขายเป็นก้อเป็นกอง/ทำน้ำที่คนเอากลองฆ้องมาตีสนุกสนาน) (สป.2 หน้า 28-29)

สป.1 (พื้นเมืองสี่ป้อ) กล่าวว่าขุนหอคำอภิราชา เชื้อสายสาทายวงศ์ ได้เดินทางมาในดินแดนที่เป็น ‘เมิงไต’ เดียวนี้ สมัยพระพุทธเจ้าโกนาคนันเรียกเมืองนี้ว่า เมืองรัฐ สมัยพระกัสสปะพระพุทธเจ้าเรียกว่า เมืองฉัญคอย หรือ ซางทอย หรือ ซางคอย สมัยอภิราชาเรียกว่า เมืองท่ากอง ต่อมาเชื้อสายของขุนหอคำอภิราชาก็มาสร้างเมืองเมมา มีขุนลู เป็นผู้ปกครอง เจ้าขุนลู ในฉบับนี้ไม่ได้มาจากฟ้า แต่เป็นเชื้อสายสาทายวงศ์

⁴ ในไตรภูมิโลกวินิจยกถา หน้า 70 กล่าวว่า ได้ถวายพระนามแก่พระโพธิสัตว์ 3 ประการคือ มหาสมมตติชัตติยะ และ ราชา

⁵ ใน ไตรภูมิโลกวินิจยกถา หน้า 69-71 กล่าวว่า ปฐมกษัตริย์ของโลก บังเกิดในดินแห่งภัททกัปปี คือพระบรมโพธิสัตว์ ซึ่งมากไปด้วยเดชานุภาพ ทรงพระนามว่ามหาสมมตราช ทรงชี้แสดงให้เห็นทางสวรรค์ทางนิพพาน ในเรื่องราชวงศ์ปกรณ พงศาวดารลานนาไทย ของพระเจ้าสุริยวงศ์ศรีนคร พระเจ้านครเมืองน่าน หน้า 191-194 เขียนไว้ว่า นับแต่พระยาสามันตราช จนถึงสมัยเจ้าสิทิตตะกุมารโพธิสัตว์ได้ 376,275 คน

มีบันทึกเกี่ยวกับปฐมกษัตริย์ของไทยใหญ่ ไว้ต่างกัน มีบุคลิกลักษณะ พฤติกรรม ต่างกัน คือ สว.1 ว่าเป็น ‘ขุนศึกายซาเต้า เหง้าฟ้ากายซาหลง’ คือมีเทวดาผู้เป็นใหญ่ลง บันใดมาเป็นเจ้าแก่คนทั้งหลาย (สว.1 หน้า 2) ขุนผืนนั้นคือ ‘ขุนลูขุนไล’⁶ ลงมาปกครองคน 30,000 เรือน 90,000 คน ขุนลูขุนไลเกิดจากขุนสาวชายหญิงสี่คู่ร่วมเรือนกัน ขุนลูมี ลักษณะที่ถือว่าเป็นลักษณะพิเศษของมหาบุรุษ คือ

หูยาวถึงบ่า หน้าผากค้งควงเคื่อน มือเลื่อนถึงเข่า อายุเข้าเต็มสามชั่วคน ลูกเจ้ามี ปากหนึ่ง (100คน) หลานเจ้ามีหนึ่ง (1,000) เหลนเจ้ามี 30,000 (สว.1 หน้า 32)

ส่วนขุนลู ปฐมกษัตริย์แห่งเมืองเมาทีกว่าถึงในสป.1 มีลักษณะของธรรมราชา คือ

ถือทศพิธราชธรรม มีคติสัจจะมั่นในหัวใจ ฝึกฝนในทางศาสนาพระเป็นเจ้า รักศีล แพงธรรม มีพรหมวิหาร ยกย่องสมณชีพรามณ์ มีเมตตากรุณา รักเข้าบ้านคนเมือง ยกย่อง คนดี สั่งสอนคนชั่ว (ชั่ว) ไม่ให้ทำยกทาศิกานักปราชญ์นักรบ ไพร่พลดำน้อยหมองใจ

ขุนลูนั้น ผิก็รัก คนก็ชม มีอำนาจยิ่งใหญ่ทัดเทียมกับขุนหอคำปาปิยันแห่งอาณาจักร ศรีเกษตร และขุนหอคำมาหลังมังจี้แห่งอยุธยาในขณะนั้น ความยิ่งใหญ่ของขุนลูนั้น ทำให้ เมืองใหญ่ บ้านเล็กเมืองน้อย ลือ เжин ยวน ยาง ชาง ขาง ไต ปะหล่อง ต่องสู๋ ทนุ ทั้งใกล้และไกล ลี้แจ่งแปดหน้า ลี้ป่าแปดฝ่าย มาขึ้นมาป็น ลักสองบรรณา ช้างดีมีงาม เงินคำ แสงศี สมีก็ัญญา มาสักมาถึง มาก้มมาค้อม

ใน สว.2 ซึ่งเป็นเรื่องราวของขุนต่างคันสูง กล่าวอ้างเพียงว่า “เครื่องเมืองไท่นั้น นับว่าเป็นเครื่องนางนาคซึ่งเป็นเจ้ากกลางลายคำ” เท่านั้น คือเขาเริ่มนับจากราชวงศ์ทิ้งขอ

⁶ เรื่องราวตอนนี้บันทึกต่อกันจากตำนานเมืองเมาทีกว่า ซึ่ง ศาสตราจารย์ ดร.คุณบรรจบ พันธุเมธา เห็นว่าคงจะปะติดปะต่อ จากที่นั่นบ้างที่นี้บ้าง เรื่องราวจึงไม่ติดต่อกัน

เราจะเห็นได้ว่าที่มาของผู้ปกครองของไทยใหญ่นั้น มีทั้งเชื่อว่าลงมาจากฟ้าตามคติความเชื่อแบบพื้นเมืองเดิม⁷ มีลักษณะเป็นขุนผี หรือเทวราชาอย่างหนึ่ง (สว.1) และผู้ปกครองเป็นเชื้อสายศากยวงศ์ มีลักษณะเป็นธรรมราชา⁸ อีกอย่างหนึ่ง ลักษณะการเขียนอย่างหลัง (สป.1 สป.2) ได้รับอิทธิพลจากการเขียนประวัติศาสตร์จากพม่าซึ่งรับรูปแบบการเขียนของนิยายลังกาวงศ์

จากความเชื่อดั้งเดิมที่ว่ากษัตริย์มาจากฟ้า จึงยึดถือกันว่าพระองค์เป็น 'ไข่ของฟ้า หรือโอรสสวรรค์' ดังนั้นสรรพนาม หรือสมญานามกษัตริย์จึงเป็น 'ไข่ฟ้า' บ้าง 'ไข่แสง พันธุ์คำ' บ้าง 'แสงไข่ฟ้าเป็นเจ้า' บ้าง

2.2 ส่วนเนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องตอนต้นเป็นลักษณะตำนานเมืองแล้วจึงจัดลำดับกษัตริย์ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละรัชกาล เจ้าฟ้าองค์ใดที่ถือกันว่ามีบุญญาธิการ มีเดชานุภาพ ปรามเมืองอื่นๆไว้ได้อ่านาจนมีอาณาเขตขยายออกไปกว้างขวาง ก็จะบรรยายหรือพรรณนาไว้มากกว่าองค์อื่น เช่นเจ้าเสื่อข่านฟ้า เจ้าสามหลวงฟ้า หรือแม้องค์ใดมีพฤติกรรมผิดปกติก็กล่าวถึงโดยละเอียดเช่นกัน เช่นเจ้าเสื่อหม่มฟ้าซึ่งมีวเมาศตรี และประพฤติดุศีลธรรมจนพาให้บ้านเมืองวุ่นวาย ก็ได้รับการบันทึกไว้อย่างละเอียด

ในสว.1 (พื้นเมืองแสนหวิ ฉบับหอคำเมืองใหญ่) ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานที่เขียนไว้อย่างละเอียดและมืองค์ประกอบครบถ้วนนั้นมีโครงเรื่องย่อยๆที่เป็นตำนานแทรกอยู่

⁷ เช่นเดียวกับลวจิงกราชที่ได้พะองเงินลงมาจากฟ้ามาปกครองเชียงแสน และขุนครุ ขุนครอง และขุนนวมในพงศาวดารล้านช้าง ที่เด่นส่งลงมาจากฟ้ามาปกครองเมืองคน แต่หากปกครองไม่ได้ก็ต้องถูกถกขึ้นฟ้าตามเดิม

⁸ พระนามของขุนสามตันสูงคือ ทศธรรมนิโครธามหามังข่อง

⁹ ในพงศาวดารไททอหาก็เรียกผู้ปกครองว่าเป็นไข่ฟ้าเช่นกัน เรื่องผู้ปกครองออกมาจากไข่ มีอยู่ในวรรณกรรมทั่วไปเช่น เรื่องราชวงศ์ปกรณัม พงศาวดารล้านนาไท กล่าวว่า พระยาภูคาได้ไข่มา 2 ใบซึ่งกำเนิดเป็นขุนนุ่นและขุนฟองผู้สร้างเมืองปัวและเมืองน่าน

หลายเรื่องดังนี้

2.2.1. ตำนานเมืองเมาะ กล่าวถึงนางอัครมเหสีเจ้าเมืองโกสัมพีถูกนกหัสติลิงค์คาบไป ป่าหิมพานต์และทิ้งนางไว้บนต้นไม้จิว นางได้คลอดบุตรบนต้นไม้ เมื่อเติบโตใหญ่มา พระอินทร์มอบพิณ (ตั้ง) ให้จึงได้ชื่อว่าขุนอูตั้ง ต่อมาได้ปกครองเมืองแทนพ่อ เหตุที่เมืองนี้ได้ชื่อว่าเมืองเมาะก็เพราะว่า ระหว่างที่นกคาบนางบินไปในท้องฟ้านั้น นางรู้สึกวิงเวียนศีรษะ (เมาะ) และที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า โกสัมพี เพราะนางเป็นอัครมเหสีของเจ้าเมืองโกสัมพี

2.2.2. ตำนานเมืองแสนหวิ เป็นเรื่องของธิดาพญานาค มาสมสู่กับขุนอ้าย ลูกชายของปู่ยาสวนกล้วย แล้วพาลงไปอยู่เมืองบาดาล ต่อมาขุนอ้ายลอบเห็นนางเล่นน้ำกับฝูงงูใหญ่ที่เป็นบริวารจึงเกิดความกลัว และขอลานางกลับบ้านเก่าเมืองหลัง ก่อนจากกันนางบอกว่าขณะนี้นางตั้งครรถ์อยู่ เมื่อครบกำหนดคลอดแล้ว จะไปไขทิ้งไว้ริมน้ำ ให้ขุนอ้ายหมั่นไปดูแล และหากไข่แตกเป็นคนแล้วให้ขุนอ้ายนำไปเลี้ยง และเมื่อลูกหิว ก็ให้เอาปลายนิ้วชี้ใส่ในปากลูกแล้วอธิษฐานถึงนาง ก็จะมีน้ำนมไหลออกจากปลายนิ้ว¹⁰ ลูกของขุนอ้ายและนางนาคได้ชื่อว่าขุนทิง¹¹

¹⁰ อนุภาคนี้มีปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในนิทานพื้นบ้านและวรรณกรรมโบราณ อนุภาคนี้น่าจะรับมาจากคัมภีร์อัคคัญสูตร เพราะในไตรภูมิพระร่วง ตอนมนุสสภูมิ ก็กล่าวถึงดินแดนอุดตกรูทวิป ว่าทารกที่คลอดออกมาแล้วจะถูกนำไปไว้ริมทาง คนเดินผ่านไปมาเห็นเด็กหิวก็จะใช้ปลายนิ้วป้อนใส่ปากก็จะมีน้ำนมและอาหารออกมาให้เด็กกิน

¹¹ นิทานเรื่องนางนาคสมสู่กับคนมีอยู่ทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในจุลยุทธการวงศ์ (ตอนต้น) ก็กล่าวว่า กษัตริย์ศรีธรรมมาโสกราชได้สังวาสกับนางนาค ก็เกิดเป็นพระร่วงเจ้าผู้มียุญาเป็นเลิศ ในประชุมพงสาวดารเล่ม 9 เรื่องราชวงศ์ปกรณ พงสาวดารลานนาไทย ตอนที่ 6 เรื่องเจ้าขุนเจืองธรรมิกราช ก็กล่าวว่ายุนทิงเป็นลูกของขุนทิง กับนางแอกผีสื่อ (เป็นอาร์กษัตริ์ดูแลแหล่งน้ำ) นางกตพ้องบีบเอาลูกออกมาใส่ใบตองพลวง (ตองทิง) ให้ขุนทิงเอามาเลี้ยง ต่อมาได้เป็นกษัตริย์เชียงแสน นอกจากนี้ก็มีวรรณกรรมอีสานเรื่อง ยุนทิง ซึ่งเป็นลูกขุนเทืองและนางนาคเช่นกัน

ขุนทิงก็ได้ออกวิเศษมาจากตา ผู้เป็นขุนหอคำเมืองนาคาจึงสามารถเข้าไปหาธิดาของเจ้าว่องเต้หอแสง ซึ่งอยู่ในปราสาทกลางน้ำได้โดยไม่ต้องใช้เรือ แพหรือสะพานแต่อย่างใด ขุนทิงจึงได้อภิเษกกับนางและได้ปกครองเมืองมาเป็นต้นราชวงศ์ ‘ทิงขอ’ หรือ ‘ติงขอ’ ของอาณาจักรไทใหญ่ต่อมา

2.2.3. ตำนานเมืองมิด เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในพ.ศ. 1627 เป็นเรื่องของลูกเจ้าฟ้าเมืองจุนโกที่เกิดจากนางสนม แต่ถูกมเหสีเจ้าฟ้ากลั่นแกล้ง และพยายามฆ่าหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายควายได้ออมเอาไว้ในปากจึงรอดชีวิตและได้ชื่อว่าขุนยี่ควายคำ¹² ในที่สุดก็ได้กลับมาครองเมืองแทนพ่อที่เมืองมิด

2.2.4. เรื่องเจ้าว่องเต้หอแสงเมืองมิดลละเมิดปเวณี คือร่วมหลับนอนกับมารดา เรื่องเกิดขึ้นเพราะมารดาอยากรู้ว่าลูกชายมีนางสนมมากมายขนาดนี้ จะเวียนเข้าหานางได้ทั่วถ้วนอย่างไร จึงได้เข้าไปอยู่ในห้องนางสนมคนสุดท้าย และเมื่อเจ้าว่องร่วมหลับนอนกับนางแล้ว วันต่อมาจึงได้รู้ว่าเป็นมารดา ขุนฝิมาตะวีริสจุง ผู้ดูแลความประพฤติของมนุษย์ได้ลงบัญญัติไว้แล้วเอาไปให้ขุนลิกจา (สักกะ-พระอินทร์) ดู ขุนลิกจาจึงแปลงหนูขาวให้กลายเป็นเสือเผือก ไปทำลายบ้านเมืองและประชาชนเมืองมิดลาจนได้รับความเดือดร้อน พวกเขาจับเสือเผือกได้นำไปถวายเจ้าไทชื่อขุนผางคำ ขุนผางคำนำไปถวายเจ้าว่องเต้หอแสง จนได้ความดีความชอบและได้รับชื่อใหม่ว่าเจ้าฟ้าหลวงแมวปุง

2.2.5. เรื่องผีเจ้าฟ้าหลวงห่มเมืองมาร่วมหลับนอนกับนางสนมเจ้าฟ้าหลวงแมวปุง เจ้าฟ้าขับไล่นางออกจากหอคำให้ไปขอทานเขากิน นางไปอาศัยอยู่ที่ตอยดาว บ้านน้ำกายหม้อ และให้กำเนิดบุตรชายผู้กล้าหาญคือเจ้าเสือข่านฟ้าและเจ้าสามหลวงฟ้า ทั้งสองกลายเป็นกษัตริย์ และนักรบผู้เกรียงไกรของราชอาณาจักรไทอันกว้างใหญ่ต่อมา ชาวไทถือว่าเจ้าเสือข่านฟ้าเป็นวีรกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ เทียบได้กับพระเจ้า บุเรงนอง (ปยินหน่อง) ของพม่าเลยทีเดียว

¹² เรื่องขุนยี่ควายคำ หรือ อะสองควายคำ เป็นชาดกเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งของไทใหญ่ เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย

2.2.6. เรื่องขุนหอคำเมืองนาคาร์กับน้องสาวเจ้าฟ้าเวียงสบตาด/เวียงนางไอ่ แล้วมาสู่ขอต่อเจ้าฟ้าและอาสาจะขุดคูรอบเวียงให้สามชั้น แต่เจ้าฟ้าไม่ยอมยกให้ทั้ง ๆ ที่ฝูงอำมาตย์ต่างก็พอใจขุนหอคำนาคา เจ้าฟ้ากลับมีหนังสือให้เจ้าฟ้าเมืองกองมาสู่ขอนาง และให้มารับนางไปเมืองกอง ระหว่างเดินทางถึงบ้านหม้อ ขุนหอคำนาคามาถล่มแผ่นดิน¹³ แล้วพานางไปเมืองนาค

2.2.7. ปาฏิหาริย์พระก่อเมือง (พระพุทธรูปสิงห์) เมื่อพ.ศ.2014 เจ้าฟ้าหลวงเชียงใหม่ เชียงราย และเชียงแสน เดินทางไปถวายบรรณาการแก่ขุนหอคำอังวะ เมื่อจะกลับเมืองยวน เจ้าโมอินมังตรามิโองการให้ เจ้าหลวงคำหีบฟ้า แสนหวี ไปส่งเจ้าฟ้าทั้งสาม เมื่อถึงเชียงใหม่แล้วเจ้าเชียงใหม่ยกน้องสาวให้แก่เจ้าหลวงคำหีบฟ้า ก่อนกลับแสนหวี เจ้าหลวงคำหีบฟ้าและปู่แฉะว้าวได้เดินเที่ยวในเมืองเชียงใหม่ ไปวัดใหญ่ที่มีเจดีย์หลวงแห่งหนึ่ง เห็นพระพุทธรูปวางเรียงกันอยู่ คิดจะนำกลับแสนหวี จึงเลือกเอาองค์ที่ยกขึ้นได้ไป ระหว่างเดินทางและเมื่อถึงเมืองแสนหวีแล้วพระพุทธรูปได้แสดงปาฏิหาริย์หลายประการ ชาวแสนหวีจึงเลื่อมใสว่า *หุ่นผีเมืองยวนนี้ บุญใหญ่แท้* เขาจึงสร้างหอให้อยู่แล้วฆ่าวัวควาย หมู ไก่ เช่น แต่แล้วพระพุทธรูปก็หายไป

โครงเรื่องย่อเหล่านี้มีลักษณะเป็นนิทานท้องถิ่นที่สนุกสนาน ตื่นเต้น ทำให้เพลิดเพลินและเป็นที่ยึดจำกันได้ทั่วไป นอกจากนี้ยังมีนิทานที่เล่าสืบๆ กันมาเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ของเจ้าเสื้อข่านฟ้าและเจ้าสามหลวงฟ้าอีกหลายตำนาน แต่ไม่พบว่ามีการบันทึกไว้ในเอกสารเก่าๆ มีแต่นำเอามาพิมพ์ เอามาเล่าต่อๆ กันมา

ในพื้นที่เมืองสี่ป้อ (สป.1) นั้นพบว่าโครงเรื่องย่อที่แทรกอยู่นั้นเป็นลักษณะเหมือนเป็นโวหารอุทานมากกว่า เพราะไม่ได้เล่าเรื่องราวละเอียดแบบตำนาน และเห็นได้ชัดว่าไม่ใช่นิทานท้องถิ่น แต่ได้มาจากคัมภีร์สันสกฤต คือเรื่องหิโตปเทศ (ปัญจตันตระ) ตอนมิตรลากและการผูกมิตร เป็นเนื้อเรื่องตอนที่กษัตริย์พุกามส่งทูตมาขอให้เมืองอุ่งป่องหรือ

¹³ เรื่องนาคทำให้เมืองล่มปรากฏในวรรณกรรมหลายเรื่อง เช่น ในตำนานเชียงแสน พญานาคทำให้เมืองสุวรรณโคมคำล่มจมลงไปในแม่น้ำโขง

เมืองสี่ป่อเป็นมหามิตรกับพุกาม ทูตทั้งสองได้ยกนิทานเรื่องขุนนก – จิตรกรีวะ ที่ขอให้ขุนหนู – หิริญยกะ ช่วยกัศดาข่ายของพราน ทำให้ขุนนกและบริวารทั้ง 500 รอดชีวิต มาเป็นอุทาหรณ์

2.3 กลวิธีในการเล่าเรื่อง

ส่วนใหญ่เป็นการบรรยายลำดับกษัตริย์และ เหตุการณ์ตามลำดับเวลา มีพรรณนาโวหารแทรกอยู่ โดยเฉพาะที่เป็นรูปแบบร้อยแก้ว นอกจากนี้ยังมีบทสนทนาแทรกอยู่เป็นจำนวนมาก ลักษณะเช่นนี้ คล้ายกับวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของล้านนา ต่างกันอยู่ที่วรรณกรรมประวัติศาสตร์ไทยใหญ่ มีบทสนทนาของตัวละครในประวัติศาสตร์ทุกตัวที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าฟ้า มหาเทวี ฤาษี เทวดา ผี อำมาตย์ นางสนม หมอโหรา ทูต ทหาร คนเลี้ยงควาย ฯลฯ ในขณะที่ในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ส่วนใหญ่จะมีบทสนทนาของตัวละครสำคัญๆเท่านั้น นอกจากนี้ บทสนทนาบางตอนก็ยาวมากจนเหมือนกับพรรณนาโวหาร

การแทรกบทสนทนาในการเขียนงานประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้อ่านเพลิดเพลิน สนุกสนาน เหมือนกับการอ่านเรื่องที่ถูกเขียนหรือผู้เล่ามีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย ทำให้เกิดความรู้สึกสมจริงไปหมด ไม่ว่าจะเป็นตำนานหรือเหตุการณ์จริงในประวัติศาสตร์ นอกจากนี้บทสนทนายังทำให้เห็นบุคลิกลักษณะของบุคคลในประวัติศาสตร์โดดเด่น ชัดเจนขึ้นมาและใกล้ชิดกับผู้อ่าน ทำให้จดจำเรื่องราวได้ไม่รู้ลืม ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

ตอนที่ขุนหอคำนาคามาพบน้องสาวของเจ้าคำวาดฟ้า (พ.ศ.1984 – 2004) แล้วเอ่ยทักทายว่า
 “อาเขา ป้าเขา โหล่हां” – พวกอา พวกป้ากำลังหาอะไรอยู่หรือ
 “ดูอ้าไซ่ป่าไซ่อา ดูยังเป็นตัวลอคคิงแล้ว ไปมีผู้อันผ่อพักปูบองคางหัวกันได้”
 พวกข้า ไม่ใช่ป่าไม่ใช่อา พวกข้ายังเป็นคนโสด ไม่มีใครมาปองมารวมเคียงหัว
 “สังอันตัวลอคคิงแล้ว บ่มีเจ้ามีผัวจ่า ทั้งเราพร้อมกันเสียเป็นถ่านี่แล”
 ถ้ายังตัวเปล่าอยู่ ไม่มีผัว เรามาพร้อมใจกันเป็นเสียตีใหม่
 “มิ่งปู่ มิ่งคิง จำอยู่บ้านใดเมืองใด มาถามปองดู ดูอ้าเป็นได้ที่ข้า”

ปุ่นั้นะ อยู่บ้านใดเมืองใด มาถามอยากได้พวกข้า พวกข้าไม่อยากเป็นอย่างนั้นดอกเนื้อ
(สว.2 หน้า 150)

จากตัวอย่างบทสนทนาในตอนนี้ทำให้เห็นบุคลิกของชายไทใหญ่และการทักทาย สนทนาโต้ตอบ
กันของชายหนุ่มหญิงสาวชาวไทใหญ่เมื่อแรกพบกัน

ตัวอย่างที่ 2

เมื่อเจ้าเสื่อข่านฟ้ายกกำลัง 400,000 คนออกจากเมืองกองจะไปตีจีน เมื่อไปถึงเมืองแส
เจ้าว่องเต๋ห่อแสได้ยินข่าวศึก จึงให้ทูตออกมารับและถามเจ้าหลวงเสื่อข่านฟ้าว่า
“เจ้าฟ้าหลวงเสื่อข่านฟ้า จินี้จีตีกรวคร้วใหญ่หน้ากินมานี้ อะ โหลมีเบิงฤาแล”
เจ้าฟ้าหลวงเสื่อข่านฟ้ายกทัพใหญ่มาครั้งนี้ ปรารถนาสิ่งใดหรือ
“ค่ากูใครได้น้ำ ใครได้ดิน ใครได้บ้าน ใครได้เมือง จึงยกมาขอ”
แค่กูอยากได้น้ำ อยากได้ดิน อยากได้บ้านได้เมือง จึงยกทัพมา
“อันยงซัง มูอัน มุขวาง ลงกว่าได้ทั้งหลวงให้เป็นข้าเป็นโรมิงตะ ทั้งสองฝ่ายสองปา
อย่าให้แข่งนี้แข่งศึกศึกกันทอกัน”
เมืองหย่งซัง มูอัน มุขวังลงไปทางใต้ ให้เป็นเมืองส่วยของมิงเถิด อย่าให้ทั้งสองฝ่ายต้อง
รบกันเลย

จากบทสนทนา นี้ ทำให้เรามองเห็นบุคลิกลักษณะของเจ้าเสื่อข่านฟ้าได้ชัดเจนขึ้น และคาดได้ว่า
ความสัมพันธ์ระหว่างไทกับจีนขณะนั้นเป็นไปในลักษณะเสมอกัน

3. การใช้ภาษา

รูปแบบการเขียนที่แตกต่างกันของงานเขียนมีผลต่อการเลือกสรรคำมาใช้เป็นอย่างมาก ในสว.1
และสป.1 ใช้ภาษาไทยใหญ่เป็นพื้น แต่ก็มีคำพม่าปนอยู่ไม่น้อย คือปนอยู่ทั้งที่เป็นคำเดี่ยวๆ
และเป็นคำซ้อนกับคำไทใหญ่ ส่วนในสว.2 และสป.2 ที่เป็นร้อยกรองนั้น เกือบทุกวรรคเป็นคำพม่า
ตลอดทั้งเรื่อง ดังนั้นย่อมเป็นการยากยิ่งสำหรับ ผู้ไม่ใช่เจ้าของภาษา หรือผู้ที่ไม่รู้ภาษาพม่า
จะเข้าใจซาบซึ้งในเนื้อเรื่องและความไพเราะของบทประพันธ์

การใช้ภาษาพม่าปนอยู่เป็นจำนวนมากเช่นนี้ แม้แต่จะเรผู้คัดลอกในชั้นหลังยังถึงกับออกปากว่าทำให้เข้าใจยาก ลอกตามยาก ดังจะเห็นได้จาก หน้าแรกของเอกสาร สว.2 ผู้คัดลอกเขียนไว้ว่า

“มันซุงลิก่่านหน้าหน้า ฮ้ามแต่้มซอมหยาบแท้ๆ” - “มันใช้ภาษาพม่ามากเกินไป เขียนตามยากจริงๆ” แต่ก็น่าสังเกตว่า จะเรแต่่าผู้นี้ก็ใช้คำพม่า ‘ซุง’ ที่แปลว่า ใช้ ใช้สอย เช่นกัน

การใช้ภาษาพม่าและภาษาบาลีในวรรณกรรมประวัติศาสตร์ ที่ร้อยกรองชิ้นนั้น ถือว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะบรรดานักปราชญ์ไทยใหญ่นั้นส่วนมากมักถนัดและคุ้นเคยกับภาษาพม่า ถือว่าภาษาพม่าเป็นภาษาทางการของประเทศ เป็นภาษาชั้นสูง มีความไพเราะ เป็นภาษาพิเศษที่ให้รสทางวรรณกรรมและเกิดจินตภาพ เมื่อนึกอะไรก็อดนึกเป็นคำพม่าก่อนไม่ได้ เอกสาร 4 ฉบับที่นำมาศึกษานั้น สป.1 และสป.2 ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์เมืองสี่ป้อมีภาษาพม่ามากที่สุด ทั้งนี้เพราะหอคำสี่ป้อมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับราชสำนักพม่า วิชาของเจ้าฟ้าสี่ป้อมหลายคนถูกส่งไปเป็นเทวิมหาเทวีขุนหอคำอังวะ

ส่วนคำบาลีนั้นก็คงได้มาจากพม่าเพราะออกเสียงก่อนไปทางพม่า การเลือกใช้ภาษาบาลีก็ด้วยเห็นว่าเป็นภาษาสูงส่ง ขลัง ขริม เหมาะสำหรับใช้เขียนบทพระนามพจน์ กล่าวนอบน้อมพระรัตนตรัย ลักษณะการเลือกสรรคำบาลีและพม่ามาใช้นั้นบางครั้งก็ใช้ร่วมกับคำไทใหญ่ ในลักษณะคำซ้อน บางครั้งก็ใช้ภาษาพม่าเดี่ยวๆ บางครั้งก็ใช้ทั้งคำพม่า บาลี และไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกันในเวลาเดียวกัน เช่น

คำพม่า

ลากทาก ปานเจ้า ตนหุง อุทอน อภิราชา ขุนสาง โกปา

ลากทาก – สมัย, รัชสมัย

แห่งहांงานต่อ – ประเทศ เมือง

อุทอน – มีชื่อเสียง

โกปา – 9 องค์

อ่องต่อห่มุ – มีชัยชนะ

คำพม่าซ้อนคำไทใหญ่

มีวี่สิ่งจั้ง มีวี่-เมือง

แม่ยู่เมืองหลวง แม่ยู่-ประเทศ หรือเมืองใหญ่

กู่หญี่ช่วยแถม กู่หญี่-ช่วย

หอก้านานต่อ นานต่อ-ราชวัง

อะล้วยอะหย่านจั้งนาง-นางสนม นางกำนัล

อั้งชะแถมเมือง/เจ้าอั้งชะขุนแถมเมือง-อุปราช ยูพราช

คำบาลี ซ้อนคำไทใหญ่

ร่างผางอังกะลักขณา-รูปร่าง

โทสะใจคำ-โกรธ

คำพม่า คำบาลี คำไท

รอดเมื่อ เรือรอง งาถ่อง ปัญจ สหัสสา ขวบคอบ หลักแจ่น ในห้าหึ่งปีนั้น

คำทั้งสามคือ งาถ่อง (พม่า) ปัญจสหัสสา (บาลี) และ ห้าหึ่ง (ไท) แปลเหมือนกันคือ จำนวน 5,000

ทศรัम्म มั่งจ้าง ตราสิปปา- ทศพิชราชธรรม

การใช้ภาษาดังกล่าวแสดงว่าผู้เขียนเป็นผู้เชี่ยวชาญทั้งภาษาบาลีและภาษาพม่า และการเขียนแบบนี้ ก็เพื่อให้คนทั่วไปเข้าใจร่วมกัน

ในสว.1 มีการใช้คำพม่า และคำบาลี เป็นจำนวนมากในช่วงต้นของเรื่องที่เป็นความเชื่อทางพุทธศาสนา เช่นตอนสร้างโลก สร้างเมือง กำเนิดกษัตริย์ แต่พอถึงช่วงที่เป็นประวัติศาสตร์มักใช้ภาษาไทยมากกว่า ในขณะที่สว.2 สป.1และสป.2 ใช้ภาษาบาลีและภาษาพม่าเป็นจำนวนมาก

3.1 การสร้างคำ

3.1.1. ในการบรรยายหรือพรรณานาคานั้น มีการสร้างกลุ่มคำพิเศษอีกชุดหนึ่งใช้แทนคำสามัญ มีจังหวะ สัมผัส เพื่อให้ได้รับรสคำ มีความหมายลึกซึ้ง มีนัยบอกถึงทรรศนะ ความเชื่อ ของคนไทใหญ่

สำนวนที่ใช้แทนคำว่า ‘ตาย’ รักเมืองฟ้า หย่าเมืองลุ่ม ไปเมืองฟ้า หย่าเมืองคน
 เข้าปู้นอนแพร นอนปู้นอนแพร นอนแพร
 เข้าสวนหมากรากคำ เข้าเมืองโพเมืองหมาก
 กลับคอยเงินคอยคำ กลับตาลีเมือง
 เสี่ยงกรรมสุคบุญ สุคกรรมวายุบุญ
 กลับตาลีเมืองเข้าปู้นอนแพร
 นาดหุว่า/จ่ามนาดหุว่า (คำพม่า มาจากคำว่า นัต-ตี,
 หุว่า – หมูบ้าน เมือง) ฯลฯ

สำนวนที่ใช้แทนคำว่า ‘ขึ้นครองเมือง’ เป็นเจ้านั่งเมือง นั่งสิ่งเปิงเมือง นั่งบ้านนั่งเมือง

เฮ็ดเจ้าเฮ็ดขุน จ่ามห้างจ่ามหอ
 ปู้ดห้างปู้ดหอ (แทนห้างแทนหอ) สืบห้างแทนหอ
 อุบบ้านอุบเมือง ฯลฯ

สำนวนที่ใช้แทนคำว่า ‘แต่งงาน’ ซ้อนมิ่งกางหัว ซ้อนมิ่งคบคู่ ลักส่องมิ่งคละ

สำนวนที่ใช้แทนคำว่า ‘เชื้อเจ้านาย’ เงื่อนเจ้าเครือฟ้า เงื่อนเจ้าเครือขุน ไขแสงพันธุ์คำ
 ไคลเหงือเชื้อเงื่อน เจ้าบุญใหญ่ขุนหอคำ

3.1.2. การสร้างกลุ่มคำสี่พยางค์ใช้ ทำให้เกิดจังหวะ สัมผัส และความไพเราะ ส่วนใหญ่กลุ่มคำ สี่พยางค์นี้มักจะเป็นคำซ้อน ในกลุ่มคำเหล่านี้อาจมีคำไทล้วน คำพม่าล้วน หรือคำไทกับคำพม่า คำพม่ากับคำบาลี

3.1.3. กลุ่มคำซ้อนที่มีความหมายเดียวกันหรือเป็นไปทำนองเดียวกันทั้งสี่พยางค์ เช่น ข้าไพร่ไทเมือง พ่ายหายดาบกว่า เงินค่าแก้วแสง เต็งปั้งรังปอง (ปรึกษา) รักหมมหม ฝี่ รับหมมหมต้อนปักม่านอำแพร ธิบแนคไวขัน ชุงส่องใช้สอย มูมาตย์พรองเมือง มูมาตย์ขุนพรอง ขุนสิ่งพรองเมือง กัดเขียนเค้มสำ หมั้นล้านปานแสน หลุนาคเปี้ยกจี

3.1.4. กลุ่มคำสี่พยางค์ที่มีคำซ้อนสองชุดเรียงสลับที่กัน เช่น ข้าแก้วคนหาญ ข้าบ้านคน เมือง ผู้ดีคนหม่าน ยกตัวขอลิง เม็ดล็กฝืนลาย หลูใหญ่ตายหน้า ข้าล้านคนแสน เจียว วันหลั่นคีน พร้อมเสียงเพรียงปาก ลอกร่างเปลื้องคิง บ้านเก่าเมืองหลัง รอดสิ่งถึงเมือง จ้องเผือกที่ขาว สบวางคางลั่น ฯลฯ

3.1.5. กลุ่มคำสี่พยางค์ที่มีคำซ้อนหนึ่งคำและแทรกคำๆเดียวกันระหว่างคำซ้อนนั้นเพื่อเน้น ความหมายเน้นจังหวะ เช่น เหยียบน้ำเหยียบดิน คร้วหอครวเรือน ในเดือนในเครือ หมากไม้หมากดอก ปอยน้ำปอยหนอง หนีมใจหนีมคอ (สงบใจ) บ่หว่างบ่ค้อม (ไม่อ่อน น้อม) บ่ข่ามสักข่ามอับ (ไม่ยอมมอบให้) บ่ข่ามให้ข่ามป็น เป็นข่ามเป็นไร เฮ็ดห้างเฮ็ดหอ (ลูก) ออกเนื่อออกใจ ผาดบ้านผาดเมืองผาดพ่อผาดแม่ (พรากรบ้านเมือง) หิมบ้านหิมเมือง หิมข่าหิมคนหิมที่อยู่ตันเซา (หิม – แย่งชิง) ฯลฯ

3.1.6. กลุ่มคำสี่พยางค์ที่เป็นภาษาพม่าหรือภาษาบาลีทั้งหมด เช่น อะตักอะห้อย (อายุ ชีวิต) อะมุเป่กุง (กิจการ การกระทำ) อะเหลียงอะเหมียน (ความเร่งรีบ) อะโจ อะจอง (เรื่องราว) อะเมียวอะหน้อย (เชื้อสาย ตระกูล) อะทูจีอะหยาจี (ยศสูง ตำแหน่งสูง) กิเหล่สำอ่าหย่ง (กิเลสอารมณ์)

3.2 การใช้โวหาร

3.2.1. นอกจากการบรรยายเหตุการณ์ตามลำดับรัชกาลแล้ว ในแต่ละตอนยังมีการใช้ภาษา ในเชิงพรรณนา ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพ เข้าถึงบรรยากาศขณะนั้น ตัวอย่างเช่น ตอนที่ขุนหอ คำอั้งวะมีจดหมายมาขอลูกสาวเจ้าฟ้าสี่ป้อ และขอกำลังไปช่วยรบแชนั้นกล่าวถึงความดี งามของนางสุกทะ (สุทธา) ว่า

“เมื่อเดี๋ยวนี้เจ้าอุบงก็มีไว้ลูกหญิงดี นางสุทธานันน์ร่างดีร่างกาย ใจก็ดี...ช่างรู้ช่างเห็น สบดี เสียงหวาน ปิยวาจา ช่างลาดช่างจา หลักแหลม”

ตอนที่พม่ามาแบ่งแยกเมืองไทเป็นเมืองเล็กเมืองน้อย เพื่อไม่ให้มีกำลังรวมกันนั้น พรรณนาความเศร้าใจของเจ้าฟ้าว่า

“ม่านยุงปลงสอพี่น้องกันแตกกัน เลือดแตกย้ายกัน ...อายเพิ่นแท้ๆ ถึงใจเจ็บใจ น้ำตาหยาดตกไว้แล้ว”

3.2.2. มีการใช้สำนวนในเชิงอุปมาแทนการบอกโดยตรง เช่น

เมื่อพ.ศ.๑๕๐๔ ขุนหอคำสีหบดีเมืองสะแกง (พม่า) มีหนังสือมาถึงขุนหอคำโกสัมพี (เมืองเมาะ) ให้ไปตีเมืองปางยะ เมืองอังวะ รวมทั้งเมืองสะแกง เพื่อว่าตนเองก็จะได้ประโยชน์จากการนี้ด้วย ในหนังสือนั้นกล่าวว่า

เดี๋ยวนี้เมืองสะแกง เมืองอังวะ เมืองปางยะ มีข้าวเปลือกเต็มบ้านเต็มเมือง เต็มจนเต็มเขีย ให้ขุนหอคำโกสัมพีเอาแต่สารมันไป ทิ้งกลบไว้ตนไว้ใช้ไว้กิน

เมืองอังวะสมัชของพระเจ้าปทุมมังข่องปกครองนั้น กล่าวถึงความเจริญของบ้านเมือง มีพลเมืองแน่นหนา บ้านมุนกุน (คน) กั้นหน้า ไก่บินพออำตคินแล

บ้านเมืองกว้างต่าบ้นหมากข้าง – บ้านเมืองกว้างขวางขยายออกเหมือนปิ่นลูกข้าง

ขุนหอคำอังวะยกหลานสาวให้เป็นมหาเทวีของเจ้าเสือก่อฟ้า เจ้าเมืองสี่ป้อ มีการเปรียบเทียบความงามของนางว่า พอเหมือนคั้งนางสีลงเมืองนั้นแล้ว – งามเหมือนนางฟ้า ลงมาเมืองคน

เมื่อเจ้าฟ้าสี่ป้อจะยกไปตีเมืองอังวะนั้น ทางเมืองอังวะเห็นว่าตนจะสู้ไม่ได้แน่นอน ใช้ความเปรียบว่า อะเมียวไข่สองลูก พอเอาแต่น (ฟาด ตี) กัน หลกว่า ลูกหนึ่งจักแหลวแล้ว – เอาไข่สองฟองมากระทบกัน ฟองหนึ่งต้องแตกแน่นอน

เมื่อนางนาคาได้ยินเสียงเพลงจากขุนอ้ายลูกปู่ย่าสวนกล้วยนั้น ก็ยินเป็นลูกใจหวานใจ ถ้า
นพอชานเข้าเนื้อเข้าดู – ได้ยินเสียงหวานลูกใจจนชานเข้าถึงเนื้อถึงกระดูก

รวกเป็นเขียดลีมหาง ยางเป็นขุนเป็นกวันลีมบอกลาส้ม (ลูกออดได้เป็นเขียดแล้วลีมว่า
เคยมีหาง ชาวเขาได้เป็นเจ้านายแล้วลีมว่าเคยกินแต่ปลาต้ม)

การใช้โวหารเชิงอุปมาและพรรณนาโวหาร นอกจากจะไพเราะแล้วยังทำให้เรื่องราวมี
ชีวิตชีวา ไม่แห้งแล้ง ทำให้เกิดความเพลิดเพลินและสร้างจินตนาการได้กว้างไกล

4. ความเชื่อ

4.1. การเชื่อในบุญญาธิการและอำนาจอันชอบธรรมของเจ้าฟ้า ดังนั้นไม่ว่าเจ้าฟ้าจะข่มเหงข้าไพร่
ไทเมืองอย่างไร ก็ต้องอดทน ดังเช่น ในสว.1 มีเหตุว่าน้องทั้งสองของเจ้าฟ้าพาทหารลอบฆ่าเจ้าฟ้า
ผู้ใหญ่และชาวเมืองเห็นว่าเป็นเรื่องร้ายร้อนเพราะไพร่ไทเชื่อกันว่า

เจ้าบุญใหญ่ขุนหอคำนั้นถูกส่งมาให้มีสิทธิ์พ้นคอข้าทั้งหลาย แต่เดี๋ยวนี้กลายเป็นว่าข้าไท
พ้นคอเจ้าฟ้า ไม่เคยเห็นไม่เคยได้ยิน

ดังนั้นทั้งขุนทั้งไท ไพร่บ้านพลเมืองทั้งหลายอยู่ไม่ได้ พวกหนีออกจากเมืองไปหมดจนเมืองร้าง
มั่งตราอังวะจึงส่งคนมาปกครอง และเรียกรื้อรวบรวมนคนเข้ามาในเมืองตามเดิม

4.2. ความเชื่อทางพุทธศาสนา เช่น เรื่องบุญกรรม เรื่องบุพเพสันนิวาส เรื่องนรกสวรรค์

4.3. ความเชื่อดั้งเดิมคือ เชื่อเรื่องผี มีการเช่น ไหว้ผี การบนบานขอให้ได้ลูก (เค็งฟ้าเลี้ยงผี) ผีมาสม
คู่กับคน ผีปิ่นผืน (เทพสังหรณ์) นอกจากนั้นยังเชื่อเรื่องผี (เทพ) ในศาสนาพราหมณ์ เช่น พระพรหม
พระอินทร์ อีกด้วย

4.4. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ เช่น ฤกษ์ยาม การเลี้ยงทาย โขชะตาของคน ของบ้านเมือง หากมีโรคระบาดเกิดขึ้นในบ้านเมือง หรือมีศัตรูยาดราเข้ามาถึงในเวียงในหอ ก็ถือว่าชะตาบ้านเมืองตกต่ำ ต้องย้ายเมืองหรือปลูกสร้างหอคำใหม่โดยจัดพิธีกรรมตามแบบดั้งเดิม

ในจำนวนเอกสารทั้ง 4 ฉบับ พื้นเมืองแสนหวิ ฉบับหอคำเมืองใหญ่ (สว.1) มีเนื้อหาสมบูรณ์ทั้งส่วนต้นและส่วนเนื้อหามากกว่าฉบับอื่น ประกอบด้วยความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อทางพุทธศาสนา และความเชื่อด้านโหราศาสตร์อันหลากหลาย

สรุป

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าเอกสารประวัติศาสตร์ไทยใหญ่ 4 ฉบับนี้มีลักษณะเป็นวรรณกรรมที่มีองค์ประกอบของวรรณศิลป์ มากกว่าจะเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ทั่วไป ดังนั้นจึงทำให้การอ่านวรรณกรรมประวัติศาสตร์ของไทยใหญ่ สนุกสนานเพลิดเพลินไปพร้อมๆกับได้รู้เรื่องราวในอดีตด้วย

ผู้เขียนไม่เคยเห็นต้นฉบับจริง จึงไม่ทราบว่าในต้นฉบับเหล่านั้นมีลักษณะการเขียน หรือองค์ประกอบของเรื่องราวในประวัติศาสตร์แตกต่างจากเอกสาร 4 ฉบับที่ได้ศึกษานี้หรือไม่อย่างไร แต่ฉบับคัดลอกต่อมาหรือฉบับที่เรียบเรียงใหม่ในชั้นหลังนั้น จะถูกเลือกคัดลอกตามวิจารณญาณของผู้คัดลอกหรือผู้เรียบเรียงมากกว่าจะลอกตามทั้งหมด เช่น ตัดเรื่องย่อยๆ ที่เป็นตำนาน นิทานออกไป เหลือแต่เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เท่านั้น เช่น สป.1 และ สป.2 เลือกละทิ้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเท่านั้นซึ่งเป็นลักษณะการเขียนแบบพม่าที่ได้รับอิทธิพลจากงานเขียนทางพุทธศาสนาของลังกา

บรรณานุกรม

- การศาสนา, กรม. “*สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค*”. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง (เล่มที่ 11). พิมพ์ครั้งที่ 4; กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2525.
- ธรรมปรีชา (แก้ว), พระยา, เรียบเรียง. *ไตรภูมิโลกวินิจฉลยถา* ฉบับที่ 2. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2520.
- หม่อมทัตโตภิกขุ, พระ และ พ.ณ. ประมวลวณูมารค. *ตำนานต้นฝัไทย*. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2533.
- บรรจบ พันธุมธธา. “*ตำนานเมืองมา*”. ยูนนาน. สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงรวบรวม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2529.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. “*การใช้ตำนานในการจัดกลุ่มคนไทย – ไทย*”. วารสารภาษาและวรรณคดีไทย ปีที่ 17 ธันวาคม 2543 หน้า 203-226.
- ประชุมพงสาวดารฉบับกาญจนานิกเชก เล่ม 1. คณะกรรมการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในมหามงคลสมัยฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี, 2539.
- ประชุมพงสาวดาร เล่ม 9. กรุงเทพฯ : ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, 2507.
- เปลัดิเยร์, อนาโตล, ปรีวรรต. *ตำนานเค้าฝัล้านนาปฐมมูลมูลี*. เชียงใหม่ : สุริวงศ์บุ๊คเซนเตอร์, 2534.
- พนรัตน์, สมเด็จพระ. พระราชพงสาวดารกรุงศรีอยุธยา. พิมพ์ครั้งที่ 4; พระนคร : คลังวิทยา, 2514.
- พรสวรรค์ อัมรานนท์. *ตำนานเชียงแสน : การศึกษาเชิงวิจารณ์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2526.
- ศิริพร ณ ถกลาง. *ชนชาติไทในนิทาน : แลลอดแวนคดิชนและวรรณกรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ : มติชน, 2545.
- อนุมานราชชน, พระยา. *เรื่องของชาติไทย*. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, 2502.
- อุดม รุ่งเรืองศรี, ปรีวรรต. *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับ เชียงใหม่ 700 ปี*. เชียงใหม่ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, 2538.
- อุษณีย์ ธงไชย. *จารึกและตำนาน หลักฐานที่สร้างขึ้นภายใต้อิทธิพลของพุทธศาสนาลังกาวงศ์*. เชียงใหม่ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540.